

Migrace a rozvoj – úvodní vhled

Robert Stojanov

1. Úvod

Hospodářský růst v druhé polovině 20. století, zvyšující se internacionalizace ekonomických aktivit a procesy dekolonizace přispěly k intenzifikaci migračních procesů (Arango 2000: 284). Dostupnější globální způsoby komunikace a dopravy, obrovský rozvoj mobilní a internetové komunikace během prvních desetiletí 21. století vytvořily větší možnosti pro pohyb osob i financí než kdykoli dříve, ačkoli ne všichni obyvatelé planety se z celé řady důvodů mohou či mají zájem stát migranty.

Souvislosti mezi migrací a rozvojem jsou zkoumány již několik desítek let, a to zejména v rámci rozvojových studií. Nicméně intenzivně jsou vztahy mezi migrací a rozvojem zkoumány až od 2. poloviny 90. let minulého století. Důvody zvyšování zájmu o souvislosti mezi migrací a rozvojem jsou různé, ale mezi ty klíčové bezpochyby patří stoupající množství zasílaných remitencí, které významně překračují jiné finanční toky do rozvojových zemí jako jsou například oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance – ODA), částečně i přímé zahraniční investice (Foreign Direct Investment – FDI), rostoucí absolutní počty imigrantů a zároveň stárnoucí původní populace v zemích ekonomicky rozvinutých. Dalším významným motivem je rozčarování z neúspěchů tradičních rozvojových nástrojů, například právě rozvojové pomoci, a z nich vyplývající hledání alternativních možností řešení, ve kterém například problematika remitencí získala značnou pozornost. Za další příčinu lze považovat větší stabilitu remitenčních toků ve srovnání s dalšími vnějšími intervencemi (př. ODA, FDI).

Vztahy mezi migrací a rozvojem jsou mimořádně komplexní a citlivé k celé řadě faktorů odlišných pro jednotlivá území, ekonomiky a populace, a proto je jen velmi obtížné formulovat jednoznačné závěry obecnější povahy ve směru pozitivních nebo negativních přínosů. Odchod vzdělaných osob do zahraničí mohou některé země vnímat negativně, zatímco v případě jiných zemí může jít o jednu z významných rozvojových strategií s velmi dobře rozvinutou migrační infrastrukturou (např. rozdílné postoje afrických a blízkovýchodních vlád na jedné straně, které emigraci a zasílání remitencí nijak významně nepodporují, a na druhé straně filipínské vlády, která vybudovala „emigrační průmysl“, jež tvoří významnou část místní ekonomiky prostřednictvím remitencí). I když jsou nakonec náklady a výnosy počítány především v rovině individuální či určité domácnosti, z níž migrant pochází, relevantní mohou být i zájmy národní. Jako vhodný příklad je možné uvést emigraci lékařů. Pro zemi původu je to jistě ztráta, pro přijímající zemi je to přínos. Individuální pohled samotného lékaře je ovšem odlišný. Ten řeší nejen rozdílné finanční a sociální podmínky v obou zemích pro sebe a svou rodinu, ale také svůj vlastní rozvoj. A též možnosti, kolika lidem bude moci pomoci nebo je zachránit z pohledu rozdílného přístupu k vybavení, technologiím a kvalitě pracoviště, personálu, které mu nabídnou v obou lokalitách. Na misce vah tak máme nejen počty těchto zachráněných, ale také individuální rozvoj talentu



lékaře, posun medicíny kupředu a rozvoj ostatních členů rodiny. Tento příklad ukazuje komplexnost problematiky migrace a rozvoje a množství faktorů, které vstupují do tohoto procesu.

2. Mezinárodní migrace v číslech

Podle odhadů Populační divize Spojených národů (United Nations Population Division – UNPD) dosáhl počet migrantů v polovině roku 2019 počtu cca 272 milionů (3,5 procenta světové populace), což je o 51 milionů více ve srovnání s odhadem pro rok 2010 (UNPD 2019).

Kdo je to vlastně migrant? Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration – IOM), která je agenturou OSN zabývající se migrací (UN Migration), označuje migranty za osobu, jež se z různých důvodů dočasně nebo trvale nachází mimo místo svého obvyklého pobytu, ať už v rámci své země nebo v zahraničí. Ačkoli se jedná o obecný termín, který podle mezinárodního práva není definován, zahrnuje zároveň řadu přesně definovaných právních kategorií lidí. Jde například o migrující pracovníky, osoby, jejichž konkrétní druhy pohybu jsou legálně definovány, jako jsou pašeráky přepravení migranti, jakož i o ty, jejichž postavení nebo důvod pohybu nejsou podle mezinárodního práva konkrétně definovány, jako jsou třeba mezinárodní studenti. IOM však zároveň upozorňuje, že na mezinárodní úrovni neexistuje univerzálně uznávaná definice migranty (IOM 2019).

Odhadovaný absolutní počet mezinárodních migrantů má stoupající tendenci od 60. let minulého století a mezi lety 1960 a 2017 se téměř ztrojnásobil – vzrostl ze 75 milionů na 214 milionů mezinárodních migrantů. Avšak poměr absolutního počtu mezinárodních migrantů vůči celkové světové populaci za dané období se až tak příliš dramaticky neměnil – stoupl z 2,5 procenta na 3,4 procenta (podrobněji viz tab. 1).

Tabulka 1: Odhadované počty mezinárodních migrantů ve světě a jejich procentuální podíl na celosvětové populaci (1960–2019)

Rok	Odhadované počty mezinárodních migrantů (v milionech)	Poměr mezinárodních migrantů na celosvětové populaci (v procentech)
1960	75	2,5
1970	81	2,2
1980	99	2,2
1990	154	2,9
2000	176	2,9
2005	190	3,0
2010	214	3,1
2015	248	3,4
2019	272	3,5

Pozn.: Uvedená data v tabulce se vždy vztahují k 1. červenci daného roku.

Zdroj: Data z UNPD (2019)

Faktem však je, že skutečný rozsah mezinárodní migrace na globální úrovni zůstává ne zcela známý, protože celá řada migračních pohybů není registrovaných.

Na regionální úrovni mají dlouhodobě největší počet migrantů evropské státy, Kanada, USA a Asie. Největšího nárůstu v posledních letech zaznamenala Asie díky migračním proudům do zemí Perského zálivu a díky syrské občanské válce (viz tabulka 2). Největší podíl imigrantů však



mají na svých územích Austrálie a Oceánie (a nejedná se jen o populačně největší státy tohoto regionu) a opět Kanada a USA. Evropskou populaci dohromady tvoří imigranti z více než 10 procent.

Tabulka 2: Odhadované počty mezinárodních migrantů ve vybraných regionech a jejich poměr k celkové populaci ve vybraných letech

Země	Odhadované počty mezinárodních migrantů (v milionech)			Poměr mezinárodních migrantů na celkové populaci (v procentech)		
	2000	2010	2019	2000	2010	2019
Evropa	56,3	70,7	82,3	7,7	9,6	11,0
Asie	49,2	65,9	83,6	1,3	1,6	1,8
Austrálie a Oceánie	5,4	7,1	8,9	17,2	19,4	21,2
Latinská Amerika a Karibik	6,6	8,2	11,7	1,3	1,4	1,8
Afrika	14,8	17,0	26,5	1,8	1,6	2,0
Severní Amerika	40,4	51,0	58,6	12,9	14,9	16,0

Zdroj: Data z UNPD (2019)

V tomto směru je zajímavý údaj, že zatímco 71 procent emigrantů ze subsaharské Afriky žije v jiné zemi tohoto regionu, zasílají pouze 31 procent všech registrovaných remitencí přicházejících do subsaharské Afriky. Důvodem jsou vyšší úroveň příjmů mimo Afriku, využívání neformálních remitenčních kanálů v rámci tohoto regionu a vysoká míra přeshraniční migrace v Africe (Gagnon 2018).

Podíváme-li se na statistické údaje počtu migrantů z pohledu ekonomické výkonnosti cílových zemí, největšího počtu imigrantů v absolutních počtech i poměru k celkové populaci dosahují země s vysokým příjmem (podrobnosti viz tabulka 3), což dokazuje velmi významnou úlohu ekonomických faktorů v migračních procesech. Mezi rozvojovými zeměmi hrají čím dál tím důležitější roli země s vyšším středním příjmem, kde je v současné době největší počet imigrantů.



Populační růst ve většině zemí s vysokým příjmem je dlouhodobě závislý na imigraci, bez níž by počet obyvatel těchto zemí dlouhodobě klesal. V roce 2000 počet 100 milionů imigrantů v těchto státech tvořil přibližně 10 procent z celkové populace. V roce 2019 se tento počet zvýšil na počet 176 milionů a poměr imigrantů na celkové populaci těchto zemí na úroveň 14 procent.



Tabulka 3: Odhadované počty mezinárodních migrantů ve skupinách zemí dle ekonomické výkonnosti ve vybraných letech

Země	Odhadované počty mezinárodních migrantů (v milionech)			Poměr mezinárodních migrantů na celkové populaci (v procentech)		
	2000	2010	2019	2000	2010	2019
Země s vysokým příjmem	103,0	144,3	175,8	9,3	12,1	14,0
Rozvojové země	70,1	75,9	95,4	1,4	1,6	1,9
– Země s nízkým příjmem	9,0	10,0	13,1	1,9	1,7	1,7
– Země s nižším středním příjmem	26,5	25,7	28,0	1,2	1,0	0,9
– Země s vyšším středním příjmem	34,6	40,2	54,3	1,5	1,6	2,1

Zdroj: Data z UNPD (2019) a vlastní výpočty

Nejviditelnějším projevem změny v globálních migračních tocích je dnes zintenzivnění migrace mezi rozvojovými zeměmi (tzv. globálního Jihu) do té míry, že v roce 2017 tento proud představoval 38 procent z celkového počtu mezinárodních migrantů (tzv. Jih–Jih migrace) (UNPD 2017). V roce 2017 pobývalo v rozvojových zemích téměř 98 milionů mezinárodních migrantů narozených v rozvojových zemích, zatímco dle IOM (2016) to v roce 2013 bylo 82,2 milionu. V roce 2017 mělo bydliště v zemích globálního Severu přibližně 90 milionů migrantů narozených v rozvojových zemích, jak je možné vidět v tabulce 4.

Tabulka 4: Migrační proudy mezi rozvinutými (Sever) a rozvojovými (Jih) zeměmi v roce 2017

Směr	Počet mezinárodních migrantů (v milionech)	Poměr z celkového počtu mezinárodních migrantů (v procentech)
Jih » Jih	97,9	38
Jih » Sever	90,2	35
Sever » Sever	54,1	21
Sever » Jih	15,5	6

Zdroj: UNPD (2017) a vlastní výpočty

Většina mezinárodních migrantů žije v relativně malém počtu zemí. V roce 2017 žilo více než 50 procent všech mezinárodních migrantů na světě pouze v deseti zemích, zatímco pouze dvacet zemí hostilo 67 procent celosvětového počtu mezinárodních migrantů (IOM 2018).

V absolutním číslech dosahovaly v roce 2019 nejvyššího počtu mezinárodních migrantů (imigrantů) USA (cca 51 milionů imigrantů), země západní Evropy (př. Německo – 13 mil., Velká Británie 10 mil., Francie 8 mil.), státy Perského zálivu (př. Saudská Arábie – 13 mil., SAE – 9 mil.) a Rusko (12 mil.), podrobnosti viz tabulka 5. Ovšem nejvyšší podíl migrantů ve své popu-



laci z této skupiny zemí ve stejném roce měly jednoznačně země Perského zálivu. Populaci Spojených arabských emirátů (SAE) tvoří téměř z 90 procent imigranti, u Saudské Arábie je tento podíl 38 procent. Nejvyšší podíl mezi nejvíce rozvinutými zeměmi má Austrálie s mírou téměř 30 procent. Na opačném pólu mezi nejvíce rozvinutými zeměmi stojí Japonsko s poměrem imigrantů na úrovni dvou procent díky své dlouhodobé vysoce restriktivní imigrační politice.

Tabulka 5: Odhadované počty mezinárodních migrantů ve vybraných zemích a jejich poměr k národní populaci ve vybraných letech

Země	Odhadované počty mezinárodních migrantů (v milionech)			Poměr mezinárodních migrantů na celkové populaci (v procentech)		
	2000	2010	2019	2000	2010	2019
USA	34,8	44,2	50,6	12,4	14,3	15,4
Německo	9,0	9,8	13,1	11,0	12,1	15,7
Francie	6,3	7,3	8,3	10,6	11,6	12,8
Kanada	5,5	6,8	8,0	18,0	19,8	21,3
Velká Británie	4,7	7,1	9,6	8,0	11,2	14,1
Austrálie	4,4	5,9	7,5	23,1	26,6	30,0
Itálie	2,1	5,8	6,3	3,7	9,8	10,4
Španělsko	1,7	6,3	6,1	4,1	13,4	13,1
Japonsko	1,7	2,1	2,5	1,3	1,7	2,0
Saudská Arábie	5,3	8,4	13,1	25,5	30,7	38,3
Spojené arabské emiráty (SAE)	2,4	7,3	8,6	78,1	85,6	87,9
Rusko	11,9	11,2	11,6	8,1	7,8	8,0
Již. Afrika (JAR)	1,0	2,1	4,2	2,3	4,1	7,2

Zdroj: Data z UNPD (2019)

Pro zajímavost a srovnání, v České republice zůstává počet mezinárodních migrantů cca 512 tisíc a jejich poměr k národní populaci 4,8 procent (UNPD 2019).

3. Strukturální síly podporující migraci a jejich ekonomické faktory

Když zkoumáme příčiny migrace, docházíme ke klíčové otázce: Co způsobuje migraci? Co jsou primární strukturální síly podporující migrační procesy? A proč většina populace nemigruje?

Na rozhodnutí migrovat lze nahlížet jako na výsledek zvážení nákladů a výnosů jedincem či domácností, kteří migraci posuzují z řady různých úhlů. Pokud se jeví jako výhodnější migrovat než zůstat, volí migraci jako svou životní strategii. A pokud se nabízí více cílových destinací, vybírají tu, která poskytuje nejvyšší zisk (v širším významu, nejen výše výdělků, ale například také nižší náklady na dopravu a pobyt, přítomnost vlastní komunity, lepší pozice na trhu práce aj.), ať už na úrovni vnitrostátní nebo mezinárodní.

V současnosti neexistuje žádná jednotná teorie, která by komplexně vysvětlovala příčiny, průběh a důsledky mezinárodní migrace. Neexistuje ani žádná tendence takovou metateorii vytvořit. Příčinou podle Drbohlava a Uherka (2007) je fakt, že migrace obyvatel je široce podmíněný proces, který je často ovlivněný komplexem mnoha vnitřních i vnějších faktorů. Proto existuje





pouze fragmentovaný soubor teorií a konceptů, které většinou vznikly izolovaně a na základě rozdílných přístupů k dané problematice, v různé době a v různých vědních disciplínách. Massey (1993) připomíná, že zajímavé na jednotlivých teoriích/konceptech je to, že i když vysvětlují stejnou věc (příčiny toho, proč lidé migrují) dochází často k velmi odlišným závěrům na základě svých vlastních předpokladů, konceptů a metodologických rámců.

Reuveny (2005) tvrdí, že uvedený model nákladů a zisků musí čelit dvěma základním námitkám. Zaprvé předpokládá, že jedinci volí mezi možností migrovat, či zůstat. Mnoho lidí je ale k migraci životními okolnostmi vlastně přinuceno, v jejich případě je migrace skutečně nedobrovolná. Navíc výše zmíněný koncept nerozlišuje mezi vnitrostátní migrací a migrací přes hranice státu/států. Tyto migrační pohyby se ale liší, například právě rozdílnými náklady.



Autor této kapitoly identifikoval pět z uvedených migračních teorií/konceptů, které se nejvíce vztahují k rozvoji, resp. paradigmatu rozvoje (viz tab 6).



Tabulka 6: Přehled migračních teorií, které mají vztah k rozvoji

Migrační teorie	Vztah k tématu migrace a rozvoj (hlavní body)
Push/pull model a neoklasická ekonomická migrační teorie	<ul style="list-style-type: none"> » Významnou roli hrají strukturální síly, které podporují emigraci ze zdrojových zemí (tzv. push faktory) a které podporují imigraci do cílových zemí (tzv. pull faktory), » mezinárodní migrace a návrat migrantů je pozitivní prvek rozvoje, » remitence jsou významný faktor stimuluje ekonomický růst, zvýšení příjmů a zlepšení kvality života, » mezinárodní migrace ve velkém měřítku přispívá k rychlému, ekonomickému růstu v zemích původu i cílových ekonomikách.
Nová ekonomie pracovní migrace (NELM)	<ul style="list-style-type: none"> » Migrační procesy jsou výsledkem reakce domácností na riziko ztráty či snížení příjmů a snahou o diverzifikaci takového rizika, » remitence slouží jako pojištění pro domácnosti v prostředí, kde neexistuje privátní pojištění (nebo je moc drahé), národní sociální systém či jiné vládní programy, » remitence jsou hlavním důvodem pro migraci a zdrojem pro rozvoj, » remitence jsou mnohem důležitější nástroj rozvoje než samotný návrat migrantů.
Teorie světového systému	<ul style="list-style-type: none"> » Hlavní příčinou migrace obyvatel je vykořisťování rozvojových zemí (bývalých kolonií) ze strany hospodářsky rozvinutých zemí (bývalých koloniálních velmocí) formou emigrace kvalifikovaných migrantů (brain drain). » migrace je vnímána jako „útěk z bídy“, kterou způsobuje globální expanze kapitalistického systému, » mezinárodní migrace je zdroj lidského kapitálu pro rozvoj industrializovaných zemí, které potřebují levnou pracovní sílu, » migraci obyvatel z periferií do center podporuje nemožnost využít ekonomický potenciál (talent) migranta ve zdrojovém regionu.
Teorie kumulativní příčinnosti	<ul style="list-style-type: none"> » Pozitivní rozvojové efekty migrace nedostatečně vyvažují negativní dopady a rozvojové země tak zažívají dlouhodobou zaostalost namísto rozvoje, » „syndrom migrace“ – migrace prohlubuje zaostalost a ta způsobuje další migraci (a remitence jsou manifestací tohoto vztahu), » tzv. odliv svalů (brawn drain) je rozsáhlá emigrace fyzicky schopných a výkonných mladých mužů (zejména) z venkova, kteří zde pak chybí v zemědělství i v řemeslné výrobě, » migrace podporuje nerovnost uvnitř komunit v zemích původu, paradoxně prostřednictvím přínosů, které z ní mohou plynout (př. remitence, kvalitnější vzdělání, větší přehled, získané zkušenosti, kvalifikace), » migranti jen zřídka investují své peníze do podnikání v zemích svého původu a remitence slouží především k dobře viditelné spotřebě, výstavbě bydlení, způsobují inflaci v těchto ekonomikách, » pozitivní dopady migrace jsou jen dočasné a krátkodobé, » migrace mění sociokulturní integritu dané komunity (společnosti) a její efekty přispívají ke vzniku „migrační kultury“, kdy je budoucnost mladých obyvatel spatřována primárně v emigraci, migrace se tak stává nutností i statusem zároveň.
Teorie migračních sítí a transnacionálního (sociálního) prostoru	<ul style="list-style-type: none"> » Migrační procesy v rámci transnacionálního prostoru srovnávají rozdíly mezi regionem původu a cílovou destinací, » v současnosti probíhá migrace osob opakovaně (v periodě několikrát do roka) s možností dlouhodobého udržování vazeb a kontaktů, » současné způsoby migrace stírají rozdíly mezi kategoriemi permanentní migrace, dočasná migrace, návrat migrantů, » „transmigranti“ jsou lidé žijící v transnacionálním prostoru, „mezi“ více zeměmi, transnacionálním způsobem života, » migranti mohou udržovat transnacionální vazby, aniž by se nutně museli vracet do domovského státu, a tyto vazby mohou trvat i více než jednu generaci.

Zdroj: podle de Haas (2010), vlastní výzkum



4. Nejdříve migrace a pak rozvoj. Anebo je to jinak?

Podle de Haase (2010) prošly migrační teorie značně rozporuplným vývojem ve vztahu k paradigmatu rozvoje, který ovšem do značné míry odpovídal proměnám a kontrastním přístupům v sociálních vědách obecně. De Haase přímo píše o „kyvadlových výkyvech“ od optimistického pojetí v 50. a 60. letech, k neomarxistickému pesimismu v 70. a 80. letech a návratu ke spíše optimistickému pohledu v 90. letech a po roce 2000. Optimismus se v této souvislosti zjednodušeně projevuje jako potvrzování pozitivního vlivu migrace na rozvoj, naopak pesimismus naznačuje, že migrace nejen rozvoji neprospívá, ale dokonce může prohlubovat chudobu a nerovnost.

Z pohledu rozvojových studií je důležité vědět, které teorie/koncepty nabízejí vysvětlení, proč jsou ekonomicky rozvinuté země atraktivní pro imigranty. Podle Massey a kol. (1998) nabízí nejdůležitější objasnění teorie světových systémů rozebírající síly, které podporují emigraci z rozvojových zemí. Kromě této teorie nabízí další vysvětlení ještě teorie segmentovaného pracovního trhu a neoklasická makroekonomie. Teorie sociálního kapitálu a teorie světových systémů se snaží objasnit, jakým způsobem vznikají a fungují strukturální vztahy, které spojují rozvojové a rozvinuté regiony ve vztahu k mezinárodní migraci. Neoklasická ekonomie a nová ekonomie pracovní migrace pracují s volitelností a motivacemi lidí, kteří se stávají mezinárodními migranty, zatímco teorie kumulativní přičinnosti popisuje, jakým způsobem mezinárodní migrace podporuje změny v osobních motivacích a v zdrojových, cílových a jiných zainteresovaných strukturách, jež dodávají migraci dynamické vlastnosti a charakter nikdy nekončících procesů.

Ovšem de Haan (1999) na základě analýz empirických studií upozorňuje na skutečnost, že není možné zobecňovat migrační charakteristiky nebo dopady migrace v širším kontextu rozvoje, nerovnosti nebo chudoby. Uvádí příklad rozvojových studií, které často ignorují migraci jako významný faktor rozvoje venkova či zemědělství a stejně i migraci za prací jako významný zdroj příjmů. Dále kritizuje fakt, že v Evropě je migrace často vnímána jako výsledek vykořenění venkova v rámci procesů industrializace, ačkoli procesy migrace byly společnou součástí evropského hospodářství ještě před industrializací. Demuth (2000) však uvádí, že evropská civilizace je více či méně usazená od dob starověkého nomádství, snad s výjimkou emigrace do kolonií. A tak se evropské „hluboké zakořenění“, podpořené navíc i nevolnictvím a nemožností se stěhovat, stalo normou. Migrace tak byla vnímána jako něco mimořádného a problematického.

De Haan (1999) dále uvádí, že migraci obyvatel nelze považovat pouze za ekonomickou reakci na existenci push a pull faktorů, protože zákonitosti migrace jsou dány sociálním a kulturním prostředím, které je ovlivněno místními zvyky a ideologiemi. Ústředním bodem de Haanových studií je myšlenka o tom, že migrace nejsou obvykle izolovány od historie dané společnosti. Migrace je běžně součástí populačních strategií přežití a je také zabudována ve strategiích jednotlivých společností, které slouží pro získání obživy. Specifické formy migrací dávají také sociokulturní struktury. Migrační možnosti volby nejsou otevřené pro všechny. Jsou limitovány systémy vztahů obyvatel, předchozími migracemi a různými sociálními institucemi, které určují velikost jejich rozsahu, kdo může migrovat a z které oblasti. To také znamená, že zisky z migrace nejsou distribuovány rovnoměrně (de Haan 1999), viz například remitenční příjmy.

Dobrym příkladem tohoto pojetí je tzv. cirkulační migrace, tedy proces, kdy se migranti opakovaně vrací dočasne do země jejich původu, případně se vrací periodicky. Předpokladem pro tento fenomén je fakt, že migranti si zachovávají blízký vztah k místu svého původu, důležitá je i vzdálenost a dopravní možnosti, stejně tak jako poptávka po práci a životní podmínky v místě migrace. Migrace je v tomto pojetí vnímána jako „diversifikační“ strategie, kdy si migrant například ponechává vlastnictví zemědělské půdy v místě původu a sezónně se nechá najímat na práci ve městě či zahraničí.



5. Závěrečné poznámky

Jak je možné vyčíst z výše uvedených statistických údajů, v posledních letech po skončení globální ekonomické krize mezinárodní migrace zažívá určitou akceleraci. Celkový počet mezinárodních migrantů výrazně roste, zvyšuje se i jejich podíl na globální populaci. Zatímco tradičních imigračních zemí zůstávají více méně shodné, patrné změny lze identifikovat v migračních proudech, změnách migračních politik a remitenčních tocích (jež jsou obsahem dalších částí této publikace).

Sociální vědy nevycházejí při studiu migrace a jejich dopadů na rozvoj ze společného paradigmatu, ale z více konkurenčních teoretických pohledů roztržštěných v různých vědních oborech a ideologiích. I přes skutečnost, že teorie pojímají příčinné procesy v tak odlišných úrovních analýzy – jednotlivců, domácností (rodina, komunita), národních a mezinárodních – nelze se o nich apriori domnívat, že jsou z podstaty neslučitelné. Z pohledu problematiky migrace a rozvoje je podstatné konstatování Massey a kol. (1997) o tom, že jednotlivci jednají tak, aby maximalizovali příjmy na podporu úsilí rodiny (komunity), jež se snaží minimalizovat ekonomická rizika a navýšit tak svůj kapitál formou remitencí.

Velmi důležitou roli hrají podmínky, za kterých k mezinárodní migraci dochází. Například fungování komunikačních, remitenčních a migračních sítí propojujících přistěhovalce, bývalé migranty, místní obyvatelstvo nebo domácnosti v místě původu. Důležitý může být i historický vývoj a mezinárodní vztahy mezi přijímajícími a vysílajícími státy.

V tomto směru je zajímavá zpráva OECD (2018) o perspektivách globálního rozvoje. Ta varuje před úskalím přemístování bohatství a klade důraz na podporu sociální soudržnosti, přizpůsobení průmyslových politik, zvýšení produktivity a využití migrace pro rozvoj s ohledem na novou mezinárodní realitu. Podle této zprávy globální finanční a uprchlické krize vyvolaly nebo prohloubily sociální stres v mnoha zemích po celém světě, což způsobilo test síly nových globálních motorů růstu a podporu multilaterality a globalizace. Autoři této zprávy doporučují vládám rozvojových zemí posílit své systémy zaměstnanosti a sociální ochrany, investovat do měkké a tvrdé infrastruktury, diverzifikovat své hospodářství a propojit jeho jednotlivé části a integrovat migraci do svých rozvojových strategií. Zde je možné vidět dosud nevyužitý potenciál pro rozvoj ekonomiky chudších zemí. Nicméně tyto strategie musí být adekvátně doplněny imigračními a rozvojovými politikami rozvinutých zemí, které nesmí klást zbytečné zábrany vhodným imigračním proudům, a naopak by měly podpořit rozvojový potenciál imigrace do svých ekonomik vyhovujícími rozvojovými programy a strategiemi.



Použité zdroje

- ARANGO, J. (2000): Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, Vol. 52, No. 165, pp. 283–296.
- DE HAAN, A. (1999): Livelihoods and Poverty: The Role of Migration – A Critical Review of the Migration Literature. *The Journal of Development Studies*, 36(2): 1–47.
- DE HAAS, H. (2010): Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review*, 44(1): 227–264.
- DEMUTH, A. (2000): Some conceptual thoughts on migration research. In: *Theoretical and methodological issues in migration research*. Aldershot: Ashgate, pp. 21–58. ISBN 0 7546 1273 2
- DRBOHLAV, D.; UHEREK, Z. (2007): Reflexe migračních teorií. *Geografie*, 112(2): 125–141.
- GAGNON, J. (2018): Understanding South–South migration [online]. *OECD Development Matters*. Organisation for Economic Cooperation and Development, Paris [cit. 2019–09–22]. Dostupné z <https://oecd-development-matters.org/2018/12/17/understanding-south-south-migration/>
- IOM (2016): *Global Migration Trends Factsheet 2015*. International Organization for Migration, Geneva.
- IOM (2018): *International Migration Report 2017*. International Organization for Migration, Geneva.
- IOM (2019): *Glossary on migration, International Migration Law, Series No. 34*. International Organization for Migration, Geneva.
- MASSEY, D. S. et al. (1993): Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3): 431–466.
- MASSEY, D. S. et al. (1997): Causes of migration. In: *The Ethnicity Reader. Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Cambridge: Polity Press, pp. 257–268. ISBN 0745619231
- MASSEY, D. S. et al. (1998): *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*, Oxford University Press, Oxford. ISBN 0 19 928276
- OECD (2018): *Perspectives on Global Development 2019. Rethinking Development Strategies*. The Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.
- REUVENY, R. (2005): Environmental Change, Migration and Conflict: Theoretical Analysis and Empirical Explorations. In: *Human Security and Climate Change. An International Workshop*, Asker, 21–23 June 2005.
- UNPD (2017): *International Migrant Stock: The 2017 Revision*. [online]. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. New York: United Nations Population Division, 2017 [cit. 2019–08–23]. Dostupné z <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.asp>
- UNPD (2017): The world counted 258 million international migrants in 2017, representing 3.4 per cent of global population. *Population Facts*, No. 2017/5. December 2017. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. New York: United Nations Population Division.
- UNPD (2019): *International Migrant Stock: The 2019 Revision* [online]. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. New York: United Nations Population Division [cit. 2019–09–22]. Dostupné na <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.asp>

